

Referanser:

KR 07/20: Frivillighet i Den norske kirke

KR 55/19: Skisse til sak om frivillighet til Kirkemøtet 2020

UKM 06/19: Ung diakoni – å være og å gjøre

KR 2.4/18: Kirkens unge – en strategisk plattform for forpliktende samhandling om Den norske kirkes barne- og ungdomsarbeid

Arkivsak: 19/03405-13

Saksdokumenter:

KR 18.1/21 Saksdokument om frivillighet sendt på høring

Frivillighet i Den norske kirke

Sammendrag

Saken om «Frivillighet i den norske kirke» ble forberedt til Kirkemøtet 2020. Kirkemøtet i april måtte imidlertid utsettes, og det utsatte Kirkemøtet i oktober ble forkortet, uten komitebehandling av saker. Saken ble derfor sendt på høring til bispedømmerådene og utdanningsinstitusjonene som er en del av Kirkemøtet. Samtlige bispedømmeråd har levert høringssvar. Saksdokumentet som var forberedt som kirkemøtesak ble brukt som høringsnotat, og ligger som vedlegg til denne saken.

Høringsinstansene hilser saken ganske unisont velkommen, og gir generelt bred støtte til saken og perspektivene som skisseres i høringsnotatet. De fleste støtter vedtaksforslaget i sin helhet. Noen høringsinstanser har imidlertid foreslått en bredere teologisk og verdimessig begrunnelse. Innledningen til vedtaket er derfor utvidet med noen elementer. Et mindretall av bispedømmene ønsker at punktet om å “motivere og legge til rette for økt deltakelse gjennom givertjeneste og innsamling” tas ut og forankres i en egen sak.

Høringsinstansene er bedt om å svare på hva som er de viktigste perspektivene, hva som bør prioriteres i videre arbeid, og eventuelt andre kommentarer til saken. Høringssvarene har svært ulik struktur, men de viktigste perspektivene kan i stor grad sorteres under de enkelte vedtakspunktene. Prioriteringer for videre arbeid og andre kommentarer blir kommentert i egne avsnitt.

Generelt gis det stor tilslutning til en større satsning på organisk frivillighet og en god frivillighetskultur, arbeid med frivillighetsledelse, et bredt og godt samarbeid med andre aktører og at kunnskap og erfaringer om frivillighet gjøres tilgjengelig.

Forslag til vedtak

Kirken er Kristi kropp. Vi som sammen bærer kirkens oppdrag, er lemmer på det samme legemet og grener på det samme treet. I fellesskapet vil vi at alle skal ha mulighet til å delta og bidra. Frivillighet gir mulighet til å gjøre godt og til å gi uttrykk for engasjement. Å være frivillig kan gi tilhørighet, mening, erfaring, mestring og fellesskap. Frivilligheten kan ha stor verdi både for enkeltmennesket, kirken og samfunnet. Vår kirkes kultur, ledelse, kommunikasjon og organisering skal derfor gi frivillighet gode kår.

I lys av dette vil Den norske kirke

1. tilrettelegge for at ressurser og engasjement tas i bruk hos alle som vil bidra
2. øke fokus og kompetanse på frivillighet og frivillighetsledelse
3. sikre rammer og rutiner som bidrar til trygghet og god etisk praksis
4. kommunisere om kirken slik at det skaper motivasjon til å bidra
5. samhandle aktivt med organisasjoner, kommuner og næringsliv og benytte seg av det nasjonale frivillighetsåret 2022 til å løfte kirkelig frivillighet
6. motivere og legge til rette for givertjeneste og inntektsskapende innsats
7. innhente og formidle kunnskap om hva som bidrar til å fremme frivilligheten i kirken.

Saksorientering

Bakgrunn

Prosessen

2020 ble et unntaksår på mange områder på grunn av korona-pandemien. Det utsatte Kirkemøtet i oktober ble forkortet, uten komitebehandling av saker. Kirkerådet bestemte derfor på sitt møte 4.-5. juni 2020 å arbeide alternativt med noen av sakene som var planlagt til Kirkemøtet. Denne saken er en av disse. I august ble saken som var forberedt til Kirkemøtet, sendt på høring til bispedømmerådene og utdanningsinstitusjonene som er en del av Kirkemøtet. Den ble også lagt åpent ut på <https://kirken.no/hoeringer>. Samtlige bispedømmeråd avga høringssvar. I tillegg har Ungdommens kirkemøte (UKM), KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter (KA), Det norske misjonsselskap (NMS), Bønnelista, et fellesråd, to menigheter og to privatpersoner skrevet høringssvar.

Høringsinstansene ble bedt om å reflektere over

- Hva som er de viktigste perspektivene i saken
- Hva som bør prioriteres i det videre arbeidet med saken
- Andre kommentarer til saken og videre arbeid med den

Dette saksdokumentet oppsummerer høringsinnspillene og legges frem for Kirkerådet med sikte på endelig vedtak i saken. Vedtaket, sammen med innspill fra høringsrunden, danner grunnlaget for handlingsplanen.

Disposisjon for høringsoppsummeringen

Høringsvarene er strukturert på svært ulike vis. De viktigste perspektivene høringsinstansene trekker fram, kan derimot i stor grad oppsummeres tematisk under vedtakspunktene under. Disse vil derfor danne disposisjonen for oppsummeringen av høringsinnspillene. Under hvert punkt vil eventuelle forslag til vedtaksendringer også presenteres.

Høringsnotatets forslag til vedtak:

Kirken er Kristi kropp. Vi som sammen bærer kirkens oppdrag, er lemmer på det samme legemet og grener på det samme treet. I dette fellesskapet vil vi at alle skal ha mulighet til å delta og bidra. Vår kirkes kultur, ledelse, kommunikasjon og organisering skal gi frivillighet gode kår. Frivillighet i kirken skal kjennetegnes av god samhandling og trygge rammer.

I lys av dette vil Den norske kirke

1. tilrettelegge for at ressurser og engasjement tas i bruk hos alle som vil bidra
2. øke fokus og kompetanse på frivillighet og frivillighetsledelse
3. sikre rammer og rutiner som bidrar til trygghet og god etisk praksis
4. kommunisere om kirken slik at det skaper motivasjon til å bidra
5. samhandle aktivt med organisasjoner, kommuner og næringsliv
6. motivere og legge til rette for økt deltakelse gjennom givertjeneste og innsamling
7. innhente og formidle kunnskap om hva som bidrar til å fremme frivilligheten i kirken.

Videre vil det som erfares som de viktigste prioriteringene framover, oppsummeres i korte punkter. Disse vil danne et viktig grunnlag for utarbeidelsen av handlingsplan, som kommer til behandling i Kirkerådet i januar 2021.

Hva er de viktigste perspektivene i saken?

Verdier og forankring (vedtakets innledning)

Mens høringsnotatet gir en noe bredere teologisk og verdimessig forankring for frivilligheten, tar forslaget til vedtak utgangspunkt i kirken som "Kristi kropp". Begrunnelsen har vært anliggendet Stavanger peker på: Betydningen av å gjøre det helt tydelig at "kirken konstitueres av at ordet og sakramentene gis oss, ikke av hva vi mennesker gjør" og å "unngå en kultur som krever innsats for å oppnå anerkjennelse". Flere høringsinstanser kommenterer imidlertid at vedtaket har en for smal teologisk forankring.

Oslo bispedømmeråd «ser det som utfordrende at forslaget til vedtak kun tar utgangspunkt i «Kristi kropp» som grunnlag for frivillighet og ville foreslå at det teologiske grunnlaget for å være frivillig i Dnk utvides også i vedtaket samtidig som det særegne ved å være kirke og ikke en frivillighetssentral blir ivaretatt". Borg bispedømmeråd ønsker også en bredere teologisk forankring, for eksempel i det karitative, det kollektive eller i en folkekirkelig ekklesiologi.

Nidaros bispedømmeråd utdyper hvordan frivillig arbeid kan "skape nye meningsfulle arenaer for mestring, fellesskap og tilhørighet". Dette kan være spesielt viktig for unge eller for mennesker som av ulike grunner står utenfor arbeidslivet.

I lys av disse tilbakemeldingene forslås følgende endringer i innledningen:

- En bredere vedtaksinnledning, med følgende tillegg etter 3. setning, som i større grad ivaretar det folkekirkelige og tjenesteperspektivet: "Frivillighet gir

mulighet til å gjøre godt og til å gi uttrykk for engasjement. Å være frivillig kan gi tilhørighet, mening, erfaring, mestring og fellesskap. Frivilligheten kan ha stor verdi både for enkeltmennesket, kirken og samfunnet". I tillegg tas ordet «dette» ut i setning to, ettersom fellesskapsaspektet kan utgjøre en selvstendig begrunnelse for frivilligheten, ikke bare sett i relasjon til bildet av «Kristi kropp».

- Ta ut setningen "Frivillighet i kirken skal kjennetegnes av god samhandling og trygge rammer" for ikke å gjøre vedtaket for langt, og fordi disse anliggende i stor grad fanges opp i vedtakspunkt 2, 3 og 5.

1. tilrettelegge for at ressurser og engasjement tas i bruk hos alle som vil bidra

Det er stor oppslutning i høringssvarene omkring dette punktet. Skjelningen mellom organisk og instrumentell frivillighet har skapt mange refleksjoner, og sju bispedømmeråd kommenterer dette perspektivet.

"Organisk frivillighet spør i større grad om hva den enkelte har lyst og kompetanse til å bidra med i vår kirke. En slik form for frivillighet er utviklende for menighetens liv, og skaper større eierskap til oppgaven, men krever en annen form for ledelse enn den instrumentelle. En prioritering og satsing på organisk frivillighet vil kunne bety at nye og flere mennesker finner sin plass i menigheten. Et spesielt fokus bør rettes inn mot språklige minoriteter, slik at også denne gruppens ressurser kommer enkeltmennesker og kirken til gode." (Agder og Telemark bispedømmeråd)

UKM er opptatt av at en organisk tilnærming til frivillighet kan skape økt eierskap hos unge:

"En organisk forståelse av frivillighet er en viktig måte å engasjere flere unge på, fordi det kan være med på å fremme glede, styrke troen og fremme eierskapsfølelsen til menigheten og organisasjonen. Det kan gi unge forståelsen av at de er fellesskapets framtid".

Behovet for å se mangfoldet i frivilligheten og inkludere bredt påpekes av flere. Møre bispedømmeråd trekker linjen tilbake til den teologiske forankringen:

"Dei forskjellige lemene treng vere i aktivitet for sin eigen del, for å oppretthalde funksjon og styrke. Slik talar vi for lite om at det einskilde lem treng utføre tenesta si, -for sin eigen del! For sin eigen del er det naudsynt at handa må brukast, lungene må puste, føtene må gå! Kyrkja må forkynne og tale meir om at alle har ei teneste, og om at det å ha ei teneste er organisk og naturleg for alle."

På bakgrunn av dette foreslås det ingen endring i vedtakspunkt 1.

2. øke fokus og kompetanse på frivillighet og frivillighetsledelse

Høringsinstansene er opptatt av at kirken må endre seg i takt med de endringer som skjer i samfunnet. Nesten alle høringssvar gir uttrykk for at fokus og kompetanse på frivillighet og frivillighetsledelse er noe det må satses på.

Rekruttering, motivasjon og oppfølging

Det er bred enighet om at god frivillighetskultur baseres på god frivillighetsledelse. Borg bispedømmeråd ser at en ny type frivillighet krever en ny type ledelse.

“Frivilligheten er nå i mye større grad preget av at mennesker forplikter seg til konkrete og kortsiktige oppgaver, heller enn et langvarig løp. Dermed trengs det en annen type rekruttering og oppfølging enn tidligere, da man sa ja til et frivillig arbeid over lang tid. Ved å øke kompetansen på frivillighetsledelse, vil frivilligheten også bli ivaretatt på en bedre måte (...)”

De kommenterer videre at “En økt kompetanse og kunnskap om frivilligheten vil også kunne gi større rom for en organisk tilnærming til frivilligheten i lokalmenigheten”.

Ledelse og ledelseskultur påpekes også som viktig: “Sammen med holdningsarbeid, mener Nord-Hålogaland bispedømme og biskop at det å øke kompetanse lokalt i det å være en organisasjon med frivillige og bli bedre i ledelse og organisering av frivillige er noen av de viktigste punktene i denne høringen.” Det blir understreket av flere høringsinstanser at man er nødt til å innhente eller tilgjengeliggjøre kunnskap om frivillighetsledelse. Tunsberg bispedømmeråd foreslår “å prioritere å arbeide målrettet og systematisk med å tilrettelegge for en endring fra en instrumentell tilnærming av frivillighet til en mer organisk tilnærming kan finne sted i menighetene».

Ansvar, roller og organisering

Det er et gjennomgående trekk i høringssvarene at man ser behovet for å følge opp og rekruttere frivillige bedre, samtidig som det kommenteres at dette er ressurskrevende. Høringsnotatet nevner at tjenesteordningene for diakoner, kateketer og kantorer gir disse ansattgruppene et særlig ansvar for å rekruttere, utruste og veilede frivillige. Fra Agder og Telemark bispedømmeråd påpekes det at også presten gjennom sin ordinasjon har en slik rolle til å “utruste de hellige til tjeneste”. Stavanger bispedømmeråd kommenterer også prestens rolle: “Det gir også ressurser og muligheter til å identifisere, rekruttere og anerkjenne frivillige medarbeidere. Her kan tjenesteordning for menighetsprester oppdateres”. Bergen kirkelige fellesråd mener, sammen med flere av bispedømmerådene, at det er viktig å prioritere kompetanse. Et par bispedømmeråd mener at man bør tilstrebe å ha egen frivillighetskoordinator. Oslo bispedømmeråd peker derimot på at man bør “Ta på alvor funn som viser høyere trivsel ved oppfølging av en ansatt, enn frivillighetskoordinator”.

På bakgrunn av dette foreslås det ingen endring i vedtakspunkt 2.

3. sikre rammer og rutiner som bidrar til trygghet og god etisk praksis

De høringsinstansene som har kommentert dette temaet, bekrefter vedtakspunktet og holder det fram som viktige og nødvendige perspektiver. “Trygge rammer og rutiner skal være en selvfølge og må ha kontinuerlig fokus”, skriver Sør-Hålogaland bispedømmeråd. Oslo bispedømmeråd skriver at i tillegg til å ha oppdaterte maler, retningslinjer og rutiner, er det viktig å gjøre verktøy kjent og motivere til bruk, “gjøre tilpassede rammer og rutiner i lys av oppgaven som utføres”, og “arbeide for at bispedømmene og fellesrådene samkjører arbeidet”.

På bakgrunn av dette foreslås det ingen endring i vedtakspunkt 3.

4. kommunisere om kirken slik at det skaper motivasjon til å bidra

Det er bred støtte til dette punktet. Noen av høringssvarene tematiserer kirkens omdømme: “Fornøyde frivillige er gode ambassadører for kirka i lokalsamfunnet”,

skriver Hamar bispedømmeråd. Flere høringsinstanser trekker frem betydningen av synlighet på nett og i sosiale medier: “For å skape begeistring og motivasjon må Dnk`s virksomhet bli enda synligere på nett og sosiale medier”, skriver Nidaros Bispedømmeråd. Oslo bispedømmeråd oppsummerer sine viktigste anliggender slik: “Synliggjøre bredden i engasjement og aktiviteter slik at det favner enda bredere og inkluderer mangfoldet. Være våken for usynlig kompetanse og løfte dette opp.”

På bakgrunn av dette foreslås det ingen endring i vedtakspunkt 4.

5. samhandle aktivt med organisasjoner, kommuner og næringsliv

Det er stor enighet blant høringsinstansene om at kirken må samhandle aktivt med ulike organisasjoner, kommuner og næringsliv, selv om det varierer hvilke aktører som trekkes fram. Sør-Hålogaland betoner den historiske knytningen til kristne organisasjoner: “Den norske kirkes frivillighet har tradisjonelt vært basert rundt frivillige kristne organisasjoner knyttet til kirken. Når kirken nå setter fokus på frivillighet i kirken, er det avgjørende at en samarbeider godt med disse organisasjonene”. Oslo bispedømmeråd legger vekt på betydningen av et bredt samarbeid med lokalmiljøene: “Kjennskap til og samhandling med organisasjoner, kommuner og næringsliv for sammen å skape aktive og levende lokalsamfunn og møte de utfordringer som er i lokalmiljøet.”

Mange bispedømmeråd påpeker betydningen av bærekraftsmålene. “Bærekraftsmålene, forebyggende virksomhet og innsats blant sårbare grupper er blant noen felles satsingsområder for både kommunen, flere lag og organisasjoner, næringsliv og Dnk. Her er det et stort mulighetsrom for samvirke, som vi ikke bør gå glipp av”, skriver Nidaros bispedømmeråd.

Halvparten av bispedømmerådene nevner eksplisitt den muligheten som frivillighetsåret 2022 gir for samhandling med kommuner, organisasjoner og næringsliv. Stavanger bispedømmeråd har fremmet et forslag om at dette kommer med i vedtaket. Vedtakspunkt 5 foreslås derfor endret til: “Samhandle aktivt med kommuner, organisasjoner og næringsliv og benytte seg av det nasjonale frivillighetsåret 2022 til å løfte kirkelig frivillighet.”

6. motivere og legge til rette for økt deltakelse gjennom givertjeneste og innsamling

Vedtaksformuleringen om givertjeneste og innsamling er det eneste punktet det uttrykkes en viss uenighet omkring. “Vi anbefaler at frivillighet i form av givertjeneste holdes utenfor saken i denne omgang slik at saken får et tydeligere fokus”, skriver Hamar bispedømmeråd. Nidaros bispedømmeråd har samme anliggende. Bjørgvin, Sør-Hålogaland og Nord-Hålogaland bispedømmeråd er generelt spørrende til hvorvidt innsamling og givertjeneste hører til under denne saken. Andre bispedømmer ser dette annerledes: Oslo bispedømmeråd fremhever hvordan “frivillighet inkluderer både det å gi tid og kompetanse, men også å dele økonomiske ressurser”, og Agder bispedømmeråd legger vekt på hvordan “givertjeneste er en måte å delta på som gir mange frivillige et godt eierskap til menigheten”.

Ettersom et mindretall av høringsinstansene ønsker å ta dette vedtakspunktet ut, og siden innvendingene ikke dreier seg om motstand om saken som sådan, men plasseringen av den i denne frivillighetssaken, foreslås punktet ikke tatt

ut. Stavanger foreslår imidlertid å erstatte “innsamling” med “inntektsskapende innsats”. Denne teksten vurderes både som mer presis og åpnende, uten at den endrer innholdet i vedtakspunkt. Vedtakets punkt 6 foreslås derfor endret til: “Motivere og legge til rette for givertjeneste og inntektsskapende innsats”.

7. innhente og formidle kunnskap om hva som bidrar til å fremme frivilligheten i kirken.

De høringsinstansene som kommenterer dette punktet, legger større vekt på formidling av kunnskap og erfaringer som allerede finnes, enn å innhente ny kunnskap. Bjørgvin bispedømmeråd spør: “Er det gjort for lite forskning på frivillighet i kyrkja – eller er det kanskje heller gjort for lite med det forskinga har funne om frivillighet i kyrkja? (...) Kanskje bør ein synleggjere resultatene av forskinga betre, og byggje lærdommen inn i strukturane i kyrkja?” Oslo bispedømmeråd stiller spørsmål om hvorvidt frivillighetsforskning som har vært gjort i andre typer organisasjoner er overførbar også til religiøse trossamfunn som Den norske kirke. Flere poengterer at det er viktig å spre praktisk kunnskap.

På bakgrunn av dette foreslås det ingen endring i vedtakspunkt 7.

Hva bør prioriteres i det videre arbeidet med saken?

Noen høringsinstanser svarer på dette hørings spørsmålet ved å trekke fram de høyest prioriterte punktene i forslag til vedtak. Vedtakspunktene 1 og 2 skiller seg ut som spesielt viktige områder for videre arbeid. Høringsinstansene har også flere konkrete innspill til godt lokalt frivillighetsarbeid som svar på dette spørsmålet. Disse innspillene vil være viktige for det videre arbeidet med handlingsplaner og oppfølging av denne saken. Under skisseres punktvis de temaene flest høringsinstanser peker på som overordnede og viktige prioriteringer.

- Større satsning på organisk frivillighet
  - Bevissthet omkring hvilken kultur som skaper organisk frivillighet
  - Fornye og forenkle planverk for å gi større rom for organisk frivillighet
  - Inkluderende frivillighet
- Kompetanse og fokus på frivillighet og frivillighetsledelse
  - Vekt på rekruttering, oppfølging, struktur, organisering og samhandling
  - Identifisere og dele gode erfaringer
  - Formidle kompetanse og kunnskap som er relevant og anvendelig for lokalt arbeid
- Samarbeid med andre aktører
  - Bruke bærekraftsmålene som plattform for samarbeid med kommuner og andre aktører
  - Benytte det nasjonale “Frivillighetens år 2022” til å løfte kirkelig frivillighet og forsterke samarbeidet med andre aktører
  - Anerkjennelse den gjensidige gevinsten av godt samarbeid med andre kristne organisasjoner
- Gode felles løsninger for givertjeneste og inntektsskapende innsats
- Teologisk og verdimesig forankring
  - Utvikle og formidle en bredere teologisk forankring
  - Hva vil det si å være en trosbasert aktør? Har dette konsekvenser for hvordan vi jobber med frivillighet?

- Hvordan forankrer vi den kirkelige frivilligheten mer allment?

Andre kommentarer til saken og videre arbeid med den

Begrepsbruk

Tre bispedømmeråd stiller spørsmål om hvorvidt begrepet “frivillig” er godt og dekkende, og “medarbeider” eller “frivillig medarbeider” lanseres som alternativer. Flertallet av høringsinstansene kommenterer ikke bruken av frivillighetsbegrepet, og dette er derfor ikke foreslått endret.

Involvering

Noen bispedømmeråd bemerker at fellesråd og lokalmenigheter ikke er høringsinstanser. Borg bispedømmeråd “ber om at det blir jobbet på tvers av nivåene i kirken med denne handlingsplanen, slik at den blir så konkret og nyttig som mulig for lokalt nivå i kirken”. Dette blir viktig i det videre arbeidet med saken, og endrer samtidig ikke noe i forslaget til vedtak.

Økonomiske/administrative konsekvenser

Kirkerådet har vedtatt frivillighet som ett av fem fokusområder for 2021. Et Kirkerådsvedtak om frivillighet må gjenspeiles i ressurser og økonomi også i fortsettelsen. Vedtakspunktene må på ulike nivåer følges opp av handlingsplaner med tiltak, og med ressurser til å gjennomføre disse. Dette gjenspeiles i forslaget til budsjett for 2021. En handlingsplan legges fram for Kirkerådet som egen sak for å konkretisere tiltak på nasjonalt nivå.